

Řecké mince

Vnější znaky

- Ražba (= mincovní obraz + legenda, tj. zkráceně: mincovní obraz)
 - Tvar
 - Velikost
 - Mincovní kov
 - Hmotnost
- !!! Jen ražba se na první pohled výrazně měnila!!!

Mincovní obraz

- V archaickém období (pol. 7. stol. – 490 př. Kr.)
- V klasickém období (490 – 336 př. Kr.)
- V helénistickém období (336– 31 př. Kr.)
- V císařském období (31 př. Kr. – 3. stol. po Kr.)

Mincovní obraz v archaickém období

- Vývoj od prvotního stadia: **ražba bez obrazu na líci i rubu**, poté standardní podoba mince s obrazem na obou stranách ražby
- Obraz nejprve z říše **živočišné** (rostlinné typy jen vzácně!)
- Dále: **jednoduché nástroje, nádoby, zbraně... i nebeská znamení**
- *Nápisy a písmena* **Nejsou** časté !
- Už se objevuje i **hlava či postava božstva**, zobrazeného v lidské podobě
- Bytosti - kombinace lidského a zvířecího
- **Nejsou** doloženy *architektonické typy* – pouze motiv labyrintu

**statér z elektronu z Lýdie,
6. století př. Kr.**

Thurie, měď

Apollón, statér, 6. stol. př. Kr.

Mincovní obraz v klasickém období

- základním mincovním typem **hlava a celá postava božstva v lidské podobě**
- Přetrvávají **obrazy z živočišné říše**
- Zvířecí motiv přesunut na rub mince
- Rostliny a jednoduché předměty méně oblíbené
- Objevují se **nebeská znamení** (spíše v orientální kulturní oblasti: od Lýkie po Foinikii)
- Obrazy lodí... kromě přídě **i celá loď**
- Nápisy, písmena i architektonické typy jsou stále vzácností!

Didrachma, stříbro 461 – 430 př. Kr.

Mincovní obraz v helénistickém období/1

- **Podoba božstva v celé postavě** dominuje nad prvky z živočišné říše
- Častěji **architektonické typy!!...**
Nevztahují se však k historické události – kommemorativní ražby nejsou v řeckém mincovnictví obvyklé (ojediněle ..díky římskému vlivu)

Mincovní obraz v helénistickém období/2

- Postupné uplatňování portrétu panovníka příslušné monarchie (místo obrazu božstva)
 - Technické i umělecké předpoklady pro ztvárnění individuálních rysů vytvořeny již v klasickém období
- Nejtypičtější perská mince raného období = **dareikos**, nese od 6. stol. př. Kr. obraz panovníka
- Vznik vlastního portrétu na minci se klade do doby těsně po smrti Alexandra Vel.
 - Nejprve se na minci objevuje jméno panovníka, Alexandr doplnil titul *basileus*=král
 - Líc (za Filipa a Alexandra) ještě hlavy božstev (Apollo, Athéna, Héraklés) ale již s individuálními rysy vládce

Mincovní obraz v helénistickém období/3

- Po Alexandrově smrti: na mincích jeho idealizovaný portrét s božskými atributy
- R. 306 př. Kr. (diadochové přijímají královské tituly): na minci poprvé zobrazen žijící vládce ještě s božskými atributy/ Ptolemaios s Diovou aegidou(=štít), Seleukos I. s býčím rohem
- I portréty manželek vládců

Alexander Veliký, statér

Metapontum, hlava Démeter, klas

Syrakúsy

hlava Artemis, okřídlený blesk

Mincovní obraz v císařském období

- Rub:
 - kopie soch místních božstev – v Lakedaimonu, Sinope, Alexandrii Troas, Iliu, Myrině
 - Vyobrazení měst a jejich staveb
 - Domácí předřecké kulty

Teorie Macdonaldova

- 4 hl. principy (při volbě mincovního obrazu) – hlediska:
 - dekorativní
 - kommemorativní
 - religiosní
 - (imitativní) /svým významem není rovnocenné s ostatními
- Smysl mincovního obrazu spatřoval v tom, že šlo o znak určitého města nebo státu
- Heraldčnost mincovního typu nevykládal funkčně, ve vztahu k peněžní úloze mince, kterou měl znak zajišťovat
- Macdonaldovi unikla funkce mincovního obrazu a ztratil se mu vývoj mincovního typu v antice
- Teorii **nelze pokládat za funkcionální ani dynamickou!!**

Regling a zdroje podnětů pro výběr antických mincovních obrazů

- Vzájemně ovlivňující se principy:
 - heraldický
 - religiosní
 - kommemorativní
 - lokálně-patriotický
- Mincovní typ měl stejnou fci jako obraz na pečetidle
- Funkci mincovního typu spojil s peněžní fci mince
- **Peněžní funkce je základní vlastností mince!**

Hmotnost/1

- Ovlivněna systémem hmotností z 2.-3. tisíciletí př. Kr. vytvořeným v Mezopotámii – obchodními styky rozšířen po Předním východě a po Řecku
- V Mezopotámii se směnovalo za odvážené stříbro

Hmotnost/2

- **Talent** – pův. označení pro misku vah, pak největší hmotnostní jednotka
 - V Řecku: talent=60min, Sicílie: talent se dělí na 240(později 120) liter; attický talent=26,196kg
- **Mina** = 1/60 talentu, mina=60 šekelů, 100 drachem, 50 statérů
- **Drachma** – hmotnostní a početní jednotkou na Peloponnésu; drachma=6obolů;
- **Statér** – pův. označoval identické závaží kladené na obě misky vah, nebyl vázán ani na určitou hmotnost ani na kov
 - V řeckých minc.systémech takto označován dvojnásobek jednotky
 - U zlatých mincí (hmotnost dvojitě drachmy), váha **8,1-8,6 g**
 - U stříbrných mincí se jako statér označovala dvoudrachma (řec. *didrachmon*)

Velikost/1

- Největší starověké mince – černomořské oběživo z Olbie (průměr: cca 68 mm) či *aes grave* ze střed. Itálie
- Poměrně malé ražby z drahých kovů
 - Zlaté statéry cca 20 mm
 - Stříbrné tetradrachmy cca 25-30 mm
- **Velikost** stejných nominálů z téhož kovu často **kolísala** – závislá na technice ražby a na tloušťce střížku

Velikost/2

- Starověké mince menší se silnějšími střížky oproti mincím středověkým
- **Nízké nominály** s méněhodnotného kovu většinou **větší než rozměry vysokých nominálů** z drahých kovů

Tvar

- V archaickém období: nepravidelný; později v Athénách a v Korintu dvoustranné mince poměrně pravidelných tvarů
- V klasickém období: nepravidelnost jen ojedinělá (perské dareiky, kyzické statéry); **pravidelné okrouhlé** – pro peněžní styk nejvhodnější, vysoký reliéf, nemožnost sloupkování, povrch se snadno otíral
- V helénismu: **vzhled mince podřizován jejich peněžní fci**: líc lehce vypouklý, rub lehce prohnutý – usnadněné sloupkování
- Císařství: **pravidelný okrouhlý na obou stranách** plochý střížek odpovídal technickým požadavkům peněžního oběhu

Hmotnostní standardy

- Z nich odvozeny základní peněžní jednotky
- Rozmanité, lze je ale **geograficky** zařadit

Hmotnostní standardy

- Milétský (lýdský) standard
- Perský standard
- Fokajský standard
- Chijský (rhodský) standard
- Lýcký standard
- Aiginský standard
- Eubojský standard
- Foinický standard
- Attický standard
- Korintský standard
- Korkyrský standard

Milétský (lýdský) standard

- V **jižní Iónii** (Milétos, Efesos, Chios), v **Lýdii**
- Elektronové emise/ statér=14, 1 g
- Lýdský král **Kroisos** (6. stol. př Kr.) razil zlaté statéry (8,05g) a stříbrné mince (5,4g) /1statér=20 stříbrných ražeb/

Perský standard

- Odvozen od lýdského Kroisova systému
- Pro zlaté mince užíváno v Lýdii, Persii, Lampsaku
- Pro stříbrné mince užíváno v západní Malé Asii, v Lýdii, Persii, jižní Anatolii (zvl. Tarsos)
- Zlatý dareikos (8,35g) = 20 šekelů/řec.
Sigloi (5,35g)

Aiginský standard

- Název dle významného obchodního střediska ostrova Aiginy a odtud se šíří dál: v Sikyonu, Elidě, v Boiótii, Thessalii, Fókidě
- Aiginský statér/didrachma/ (12,2g)

Attická soustava nominálů

- V Attice se **postupně** vytvořila **nejsložitější soustava**
- Proměnlivá
- Některé nominály raženy jen krátce či dokonce jen jednorázově
- Hmotnostní základ a způsob dělení se **DODRŽOVAL**
- Charakter pamětní mince – dekadrachmy (raženy při příležitosti vítězství nad Peršany u Maratonu)

Attická soustava nominálů

● Dekadrachma	10 drachem
● Tetradrachma	4 drachmy
● Didrachma	2 drachmy
● <u>Drachma</u>	1 drachma
● Pentobol	$\frac{5}{6}$ drachmy = 5 obolů
● Tetrobol	$\frac{2}{3}$ drachmy = 4 oboly
● Triobol – hemidrachma	$\frac{1}{2}$ drachmy = 3 oboly
● Diobol	$\frac{1}{3}$ drachmy = 2 oboly
● Trihemiobol	$\frac{1}{4}$ drachmy = 1,5 obolu
● <u>Obol</u>	$\frac{1}{6}$ drachmy = 1 obol
● Tritémorion	$\frac{1}{8}$ drachmy = $\frac{3}{4}$ obolu
● Hemiobol	$\frac{1}{12}$ drachmy = 0,5 obolu
● Trihémitartémorion	$\frac{1}{16}$ drachmy = $\frac{3}{8}$ obolu
● Tetartémorion	$\frac{1}{24}$ drachmy = $\frac{1}{4}$ obolu
● Hémitetartémorion	$\frac{1}{48}$ drachmy = $\frac{1}{8}$ obolu

Attická soustava nominálů

- Nejběžnějším nominálem: **tetradrachma**
- Didrachmy se razily jen v raných emisích
- Větší nominály určeny pro směnu mezi jednotlivými obcemi a pro dálkový obchod
- Malé peněžní hodnoty – v Athénách až do 5. stol. př. Kr. ve stříbře, ve 4. stol. př. Kr. na jejich místo drobné mince z bronzu

Sicílie

- Bronzový standard během 5. stol. př. Kr. postupně redukován
- Základní jednotkou hmotnosti i nominálové soustavy: **1 litra**
- 1 litra se dělila na poloviny (*hémilitron*), třetiny (*trias*), čtvrtiny (*tetras*), šestiny (*hexas*) a dvanáctiny (unce)
- Nejrozšířenější bronzová litra (ekvivalent ke stříbrné)
- Stříbrná litra = 1/10 korintského statéru, 1/5 attické drachmy

J Itálie - kampánský standard

- Statér = 7,5g
- V Kumách, Neapoli, Velii

Achajský či italicko-achajský standard

- Statér = 8g
- V jihoitalských koloniích, založených z Achaie na Peloponnésu
- V Kaulonii, Krotonu, Poseidonii, Sybaridě, Terině, Thurioi